

Forrás: <http://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2010/05/kenyo-ildiko-a-nemzeti-tankonyvkiado-uj-altalanos-iskolai-tortenelemtankonyvei-es-tortenelmi-temakat-feldolgozo-egyeb-kiadvanyai/>

Kenyó Ildikó

**A Nemzeti Tankönyvkiadó új általános iskolai
történelemtankönyvei és történelmi témákat feldolgozó egyéb
kiadványai**

AZ OLVASMÁNYOS TÖRTÉNELEM SOROZAT

A tankönyvsorozat elkészítését az igények és a történelemtanítás változásai ihlették. A sorozat hetedikes tankönyve 2009 nyarán jelent meg, a nyolcadikos kötet megjelenése 2010 nyarán várható. Az ötödikes, a hetedikes és a nyolcadikos tankönyvek szerzője Horváth Péter, a hatodikos köteté Hámori Péter és Horváth Péter, a munkafüzetek és a feladatlapok Horváth Péter, illetve Csepela Jánosné munkái.

Mi jellemzi a tankönyvcsalád elemeit? A sorozatcím egyértelműen utal a *tankönyvek* legfőbb jellemzőjére: a *csökkentett mennyiségű tananyaghoz* rengeteg érdekes *olvasmány*, valamint úgynevezett „*kis színes*” kapcsolódik. Ezekkel több célt is elérhetünk. A különböző nehézségű olvasmányokkal fokozatosan és differenciáltan fejleszthető a szövegértés, amely a történelemtanításban is fontos feladat. Az olvasmányok hatékonyabbá is teszik a tanulást, ugyanis a tanulók az érdekességeket is leíró olvasmányokhoz kötik a „száraz” ismereteket. A tanár pedagógiai lehetőségeit növeli az, hogy minden olvasmányhoz a történelmi ismeretszerzéshez szükséges *kompetenciafejlesztő kérdések, feladatok* tartoznak.

Az élményközpontú történelemtanításban az olvasmányosság mellett lényeges szempont a *vizualitás* is (a múlt emlékeit dokumentumszerűen bemutató képek mellett fontos szerepet kapnak a fejezeteket nyitó fényképek, a múltat rekonstruáló szép és szakszerű rajzok, fantáziarajzok, valamint a történelmi témájú filmekből vett standfotók is). A cselekedtetésnek, a tanulók aktív bevonásának eszközei a *Te is meg tudod csinálni!* típusú feladatok, amelyek egy-egy, az adott korszakhoz kapcsolódó eszköz elkészítésére ösztönöznek. A múlt ezáltal is közelebb kerül a

tanulókhöz, a felfedezés élménye mellett maguk is alkotókká válnak, a történelem, valamint a történelmi megismerés folyamata még inkább átélhetővé válik.

A nemzetállamok kora 133

AZ ELSŐK
A REPÜLÉS KEZDETEI

Az emberiség régóta próbálta megfejteni a repülés rejtélyét. Az újkor legelején Leonardo da Vinci (vincsi) a madarak szárnymozgását megfigyelve tervezett repülésre alkalmasnak látszó szerkezeteket. Ám könnyű és erős anyagok híján meg sem próbálta megépíteni őket.

- *Ismételj! Mit tanultunk Leonardóról? (6. osztályos tankönyv, 50. oldal)*

Az első jól használható repülő alkalmosságok nem repülőgépek, hanem forró levegővel töltött, hatalmas léggömbök, hőléggömbök voltak.

Hosszú kísérletezés után 1783-ban, a francia király jelenlétében emelkedett a magasba az első jól működő *léggömb*. Kosarában utazó utasai egy kakas, egy kacsa és egy birka voltak. Több mint három kilométert repültek a valószínűleg igencsak rémült állatok.

Ettől kezdve egymást érték a ballonkísérletek. Az Anglia és Franciaország közötti La Manche- (lá mans) csatormát két évvel később sikerült ilyen léggömbökkel átrepülni.

A német *Zeppelin* gróf által a XX. század első évtizedeiben tervezett és épített léghajók már textillel bevont alumínium tartószerkezettel épültek, és hidrogénnel töltötték meg őket. A víz alá erősített fülkékben utaztak az emberek, a jármű a 150 méter hosszát is elérte. Katonai célokra is használták őket, bár nagy méretük és a bennük lévő gyúlékony hidrogén miatt könnyen sebezhetőek voltak. Zeppelin kísérletezett több ballon összekapcsolásával is, ez lett volna a „légvonat”.

Sokáig eldöntetlen volt a verseny, melyik eszköz fog győzni: a léghajó vagy a repülőgép? Végül az döntött, hogy a XX. század elejére egyre kisebb és erősebb motorokat tudtak tervezni a mérnökök, s ezekkel már repülőgépeket is hosszabb időre a levegőbe lehetett emelni.

Számtalan sikertelen kísérlet után az első sikeres repülést az amerikai fivérek: Wilbur és Orville Wright (vilbör és orvill vrájt) végezték. 1903 decemberében készült el az első repülőgép. 14-én reggel a testvérek a véletlenre bízták, melyikük próbálja ki először. A feldobott pénzdarab Wilburnek kedvezett, mégsem szegődött mellé a szerencse: az első start nem sikerült, a gép megsérült. Megjavították, de a következő kísérlet már a testvéreinek járt. Orville elemelte az indítósrínről a gépet – és repült! Kicsit imbolyogva, kicsit kacszáva – hiszen az ember a történelemben először vezetett repülőgépet. Tizenkét másodperc múlva, negyven méterrel odébb simán visszaért a földre. A következő évben a fivéreknek már sikerült négy teljes kört megtenniük a repülőterük felett, miközben gépük 5 percnél tovább tartózkodott a levegőben!

A repülés történetének következő nagy eseménye a franciák nevéhez fűződik: Louis Blériot (lui blérió) 1909-ben 38 perc alatt, saját építésű repülőgépén *repülte át a La Manche-csatormát* (ez 35 kilométeres út). Mindezek persze nagyon kockázatos utazásnak számítottak. Amikor 1959-ben, a repülés ötvenedik évfordulójára megépítették a gép másolatát, hogy az újra megtegye Blériot útját, egy tapasztalt pilóta megjegyezte: „Nincs az a pénz, amiért ezzel a tákolmánnyal felszállnék.”

OLVASMÁNY

A repülés története a hőléggömbökkel kezdődött (festmény a XVIII. századból)

- *Miért emelkedik fel a forró levegővel töltött ballon?*

Zeppelin léghajó

A Wright fivérek motoros repülője • *Mi a legfőbb szerkezeti különbség a képen ábrázolt gép és a mai repülőgépek között? Mit gondolsz, mi a különbség oka? Miről híres Blériot? (Segít az olvasmány szövege.) Keresd meg gépének rajzát a történelmi atlaszban! (22/a)*

Kenyő Ildikó: A Nemzeti Tankönyvkiadó új általános iskolai történelemtankönyvei és történelmi témákat feldolgozó egyéb kiadványai

A polgári átalakulás kora 9

A 13 angol gyarmat • **Határozd meg az angol gyarmatok pontos helyét a földrajzen az égtéjak szerint!**

1. A függetlenségi harc összefonódott a 13 gyarmat államszövetség (föderáció) alakulásával. Tudták, hogy külön-külön nem tudják megtartani függetlenségüket...
 2. George Washington, Gazdag rabszolgatartó ültetvényes gazdálkodó fia volt. Ifjkorában részt vett az indiánok és a franciák elleni harcban. Ő vezette az amerikai hadsereget a függetlenségi háborút eldöntő győztes csatában (Yorktown – jorktaun – 1781). Néhány év múlva megválasztották az Egyesült Államok első elnökének. Elnöki munkájáért tisztelgését (fizetését) hazafias kölesesgömből nem fogadták el.

Amerikai önkéntes katonák harcolnak az angol „vöröskabátosokkal” • **Hasonlítd össze az amerikai és az angol katonák öltözékét! Mi mutatja azt, hogy az amerikai hadsereg részben újonnan toborzott önkéntesekből állt?**

függetlenségi háború. Az amerikai hadsereg főparancsnoka **George Washington** lett. A jól kiképzett és felszerelt angol katonák (a „vöröskabátosok”) eleinte erőfölényben voltak a „**lázadó angol alattvalóknak**” tekintett felelőkkel szemben. A „**lázadók**” azonban **amerikai hazafiaknak** tartották magukat, és ez megokosozta az elszántságukat. A helyi betelepült lakosság támogatta őket. A háború végén Anglia ellen harcba szállt Franciaország is. (Az indiánok – mivel elsősorban a helyi településeket voltak ellentétek – inkább az angolokat támogatták.)

• **Franciaország visszavágásának tekintette háborús részvételét. Miért akart visszavágni?**

• **Keresd meg a történelmi atlaszban Boston! (18/a)**

• **Keresd meg a történelmi atlaszban Boston! (18/a)**

• **Franciaország visszavágásának tekintette háborús részvételét. Miért akart visszavágni?**

Csatajelenet egy függetlenségi háborúról szóló filmben (A hazafi, 2000; Közszerepben: Mel Gibson – gibzon)

Képek a középkori Európa életéről 29

A PAPIR TÖRTÉNETE

A mai könyveket papírból készítik. Nem mindig volt ez így: a középkori köteteket és ötleveleket más anyagból készítették.

- **Érdel meg tanulni: Keresd meg a könyvet, miből készült!**

A papírt Kínában fedezték fel, onnan vették át az arabok, ősből az európaiak. Ismerték már jóval a nyomtatás feltalálása előtt, de csak a könyvek elterjedése után kezdték el rendszeresen gyártani.

• **Keresd meg a történelemtankönyvedben az arabok és a kínaiak közötti átvétel helyét és az új európai korszakot!**

A papírt először a kínaiak találták fel. Ezek az állatok bőrényit részeket ragtak össze, és a pépet nyálkával összekelve alakították ki levelekké. A papírt is így készült. A nagygyártókat hosszú ideig tartatták, majd malomkővel kezdték péppé dörzsölni. A papírkészítő ezután szótát mentett a szűz fűgyedőre. Mielőtt lementte, megfogatta, hogy minél több víz csorogjon ki belőle. A szűz óvatosan megfordította, és a felkész papírt egy nedvességet jól felzivő anyagra fektette, s utána lepréselte. Végül már csak a száraz és a melege vasút volt hátra.

A HARANGOK

A VII. századtól szinte minden templomban használták a harangot. Vagy a templomtornyban helyezték el vagy a templom mellett, különálló harangtornyban. A harangot féműből, többnyire órszorból öntötték, s elkészítésre kemény tudást igényelt.

Harang szóbtotta a meghatározott órákban elcsúrt köztis imádkozásra a szerzeteseket. A környékbeli falvak lakói ismét tudták, hogy mennyi az idő. Harang hívta mészre a népet. Harang adta hírdül a halálesetet (járnaként harangozva hírtársak, nének, öregek, harangok); Harang közölte a magas rangú halogatót. Sok vidéken harang figyelmeztetett az ellenséges társadarsra, misztet harangszóval elcsúrt távol tartani a járványokat, a természetes katasztrófákat.

Vannak helyek, ahol különleges időpontban harangoznak. Szegeden például a XIX. századi nagy árvíz emlékénapján (június 12-én) egy órán át szólnak a város harangjai, a pesti belvárosi templomtornyban pedig minden éjjel 3 órakor megcsúndul a harang egy még pestisjárvány emlékére. Húsvét előtti, jézus keresztfelhúdra emlékeztető vasúrti énekmal a harangszó. Úgy tartják, jpnemkar a harangok körében mernek.

TE IS MEG TUDOD CSINÁLNI!

Készíts papírt!

Orsóhoz jézus szűz öntőedezt készítsd a papírt. Malomkőnek helyett például használd harangtornyát, rangok helyett pedig hulladékot. Akart papírt megőlt sorakészítésre, vágás, hogy a papírt végül filctörzskészítéssel legyen. A szűz készült hat tálcára tett szűzcsővel. A pész hat szűz fűgyedőre álljon. Kés: fél óráig gőzölés után rendszeresen hűtsd ki és semmiféle felkészítéssel meg a kész papírt.

OLVASMÁNY

Hasangtorny Rómában

Féltől jézus harangok a nagyvárosokig Nyírbátorban. Magassága 26 méter

2. melléklet: Mel Gibson A hazafi című filmben (7. osztályos tankönyv) és Te is meg tudod csinálni! típusú feladat (6. osztályos tankönyv)

A XXI. században az *infokommunikációs technológiák* adta lehetőségek nem hagyhatók figyelmen kívül a történelemtanításban sem. Érdekességet jelentenek a *tankönyv internetes pontjai*: itt a szerzők figyelemfelkeltő kérdésekkel, internetes címek megadásával motiválják a tanulókat arra, hogy a világhálót történelmi bűvárkodásra is használják. A tankönyvekhez készült és készülő *flipbookok* (elektronikus tankönyvek) és *interaktív flipbookok* otthoni vagy órai, egyéni vagy csoportos, interaktív táblás vagy személyi számítógépes felhasználásra egyaránt alkalmasak. Az interaktív flipbookok igen változatos feladattípusokat kínálnak, elősegítve az ismeretek gyakoroltatását, a rendszerezést és az összefoglalást: interaktív animációk, kakukktojás-keresők, keresztretjvények, képfeliratozók, képgalériák, tesztsorok, egyszeres vagy többszörös választást kérő, csoportosító, párosító, sorba rendező, kiegészítő típusú gyakorlatok közül válogathatunk, a megoldásokat pedig azonnal ellenőrizhetjük is.

feladat-készítő A törzs vadászat után

A törzs vezetője	Az első házifalat	Tűzkészítés fadarzsztáccsal
Fanordás, a tűz táplálása	Zsákmanyny vizsgálata	Az őregék is vadásztak

3. melléklet: Képfeliratozó. Az 5. osztályos tankönyvhöz készült flipbook egyik feladata

A tankönyvekhez kapcsolódó *munkafüzetek* sokoldalúan fejlesztik az időbeni és a térbeni tájékozódás képességét, megtanítanak az időszalag használatára, a térképek értelmezésére. Erőteljesen építenek a tanulói aktivitásra, az önálló tanulói véleménynyilvánítás ösztönzésére. Gyakoroltatják a szövegértést, az egyszerűbb korabeli írásos források elemzését. Hangsúlyt helyeznek a képekből és a múltat rekonstruáló rajzokból kiinduló információszerzésre. Fontos szerepet szánnak a korábban tanultak felidézésének. A tankönyv térbeli korlátai miatt a munkafüzetek adnak lehetőséget arra, hogy rejtvényeikkel, játékaikkal, önálló problémamegoldásra serkentő feladatokkal elmélyítsék a tananyag fogalmi rendszerét, az eseménytörténelmi momentumokat, ilyenformán a történelmi gondolkodásmód kialakítását segítik elő. A kutatófeladatok révén a tanulók kedvet kaphatnak az önálló kutatáshoz amellyel, hogy ezek a gyakorlatok a társtudományokkal való párbeszédre is készítsenek. Az egyéni és a csoportos gyakorlatok fejlesztik az önálló vélemény

Kenyő Ildikó: A Nemzeti Tankönyvkiadó új általános iskolai történelemtankönyvei és történelmi témákat feldolgozó egyéb kiadványai

megfogalmazását és az együttműködési készséget is. Az érdekességek segítik a tanulnivaló megjegyzését, és módot adnak a képességfejlesztésre is.

25. Hunyadi Mátyás

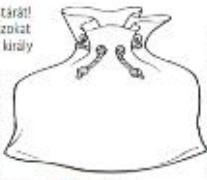
1. Jelöld be az időszakra (57. oldal) pontos színnel Hunyadi Mátyás uralkodását!

2. Egészítsd ki az „egérítga” szöveget!
 Hunyadi Mátyás, a törökverő _____ kisebbik fia _____ ban született Kolozsvárott. Apja, _____ követe után a király, _____ fogolyként magával hurcolta _____ városába. Innen tért haza _____ -ra, mert az ország nemesei _____

3. Foglald össze Hunyadi Mátyás intézkedéseit!
 Leváltotta _____ mert _____
 Megtörte _____ hogy _____
 Megerősítette _____ mert _____
 Átszervezte _____ mert _____
 Növelte _____ mert _____

4. Töltsd meg Mátyás kincstárát!
 A pénzes zacskóba írd be azokat a bevételeket, melyekkel a király rendelkezett!

kapuzató
rendkívüli hadiadó
városok adója
nemesek adója
százas hadsereg költsége

harmincadvám
főstadó
gyermekadó
pénzverés haszna
nézbányászat haszna
tized
sőbevételek

5. A 23. lecke rajzos térképén (64. oldal) jelöld be nyílból végződő folyamatos vonással és érintett helyszínek beírásával Mátyás törökellenes hadjáratait: szaggatott vonal vonással és a földrajzi nevek beírásával a cseh és a német-római császári trónért folytatott harcain!

68

6. Bizonyítsd, hogy Mátyás reneszánsz uralkodó volt!

A hiányzó betűk beírásával egészítsd ki a személyneveket, és írd le, milyen kapcsolatban álltak Mátyás királlyal!

J	N	S	A	N	N	U	S
K	N	Z	I	Á			
B	N	I	I				
B	A	R	X				
V	T	Z	Á	O			
C	R	I	J	N	S		

Olvasd le az ábráról, milyen fegyverekből állt Mátyás híres fekete serege!

Mátyás hadviselésével függ össze a „huszár” szó első említése. Eredete valószínűleg a „cursor” (= százküldő, portyázó könnyűlovas) szóra vezethető vissza. A kialakulás valószínű lépései: cursor → gursar → huszar → husar → huszár.
 A török hadsereg melyik katonája feleltethető meg leginkább a huszárnak?

Mátyás jövedelmének egy részét a kormányzás fejlesztésére fordította. Fejtsd meg a képrejtvényeket, s írd le a „korszertüsitett” fvatatok nevét!

69

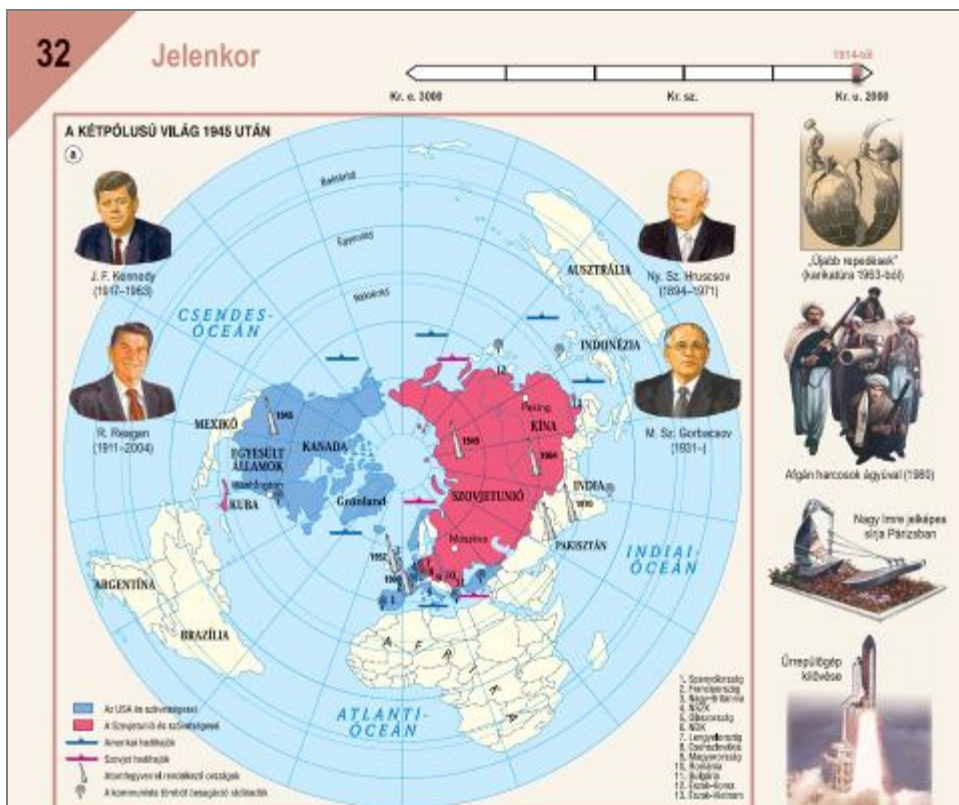
4. melléklet: A 6. osztályos munkafüzet egyik oldalpárja

A *feladatlapok* nem a tankönyv ismeretanyagának mechanikus visszakérdezését, hanem a megtanult ismeretek alkalmazását, értelmezését, az eseménytörténeti, a topográfiai és a kronológiai ismeretek eszközszintű használatát célozzák meg. A sokszínű feladatok (megnevezés, csoportosítás, kiválasztás, szövegalkotás stb.) erősítik az órákon már megtanult tanulási-elemzési mechanizmusokat. Találhatunk hosszabb kifejtést vagy összehasonlítást igénylő feladatokat, amelyek problémamegoldó gondolkodásra készítetnek; a kronológiai jellegű feladatok pedig az események átlátására ösztönöznek. A térképes feladatok elősegítik a történelmi térbeli tájékozódás képességének fejlesztését, illetve annak megértését, hogy a történelmet mindig térképpel együtt kell tanulni.

Az *Olvasmányos történelem* sorozathoz kapcsolódik A Nemzeti Tankönyvkiadó *történelemtalasa* (Csepela Jánosné, Horváth Péter és Katona András munkája), amely azért készült, hogy a történelem-tananyag feldolgozásakor minél

Kenyő Ildikó: A Nemzeti Tankönyvkiadó új általános iskolai történelemtankönyvei és történelmi témákat feldolgozó egyéb kiadványai

eredményesebb lehessen a térképhasználati képesség fejlesztése. A térképek nemcsak tematikájukkal kötődnek szorosan az általános iskolai tananyaghoz, hanem a róluk leolvasható információkkal is. Az ábrázolás kerüli a fölösleges tartalmakat, ugyanakkor bizonyos témák esetében a növényzet, a domborzat, a vízrajz vagy éppen a kontinensek egykori és mai partvonalainak feltüntetése segíti, hogy a tanulók felfedezzék a természet és a társadalom kölcsönhatásait. Az atlasz alkalmat ad összehasonlításokra és tematikus elemzésekre is. A térben való tájékozódás képességének fejlesztését szolgálják az egyetemes történelmi térképek sarkaiban elhelyezett, úgynevezett *Hol járunk?* térképek, amelyek a világtérkép kontúrjain emelik ki az éppen ábrázolt térséget. Az atlaszban sok térkép újdonságot jelent, de a hagyományos témákat is új tartalmak gazdagítják. A tanulók időbeli tájékozódó képességét a térképkeretek, az oldalszámozás színe és a két időszak összhangja biztosítja.

5. melléklet: A kétpólusú világ 1945 után térképe a Nemzeti Tankönyvkiadó történelemtankönyvében

TÖRTÉNELMI TÉMÁK A NEM SZAKRENDSZERŰ OKTATÁSBAN

A 2008/2009-es tanévtől az általános iskolák ötödik–hatodik évfolyamán kötelező a tanórák minimum 25%-át nem szakrendszerű oktatásra fordítani. Ezt a folyamatot segítik a következő kiadványok, amelyek kompetenciafejlesztő feladatai, gyakorlatsorai, projektjei több ízben történelmi témájúak, és egy-egy tematika kapcsán több tantárgy anyagára építve az integrált ismeretátadás lehetőségét kínálják.

Rajt! 5. és Rajt! 6. Munkafüzetek a nem szakrendszerű oktatáshoz

(Bánné Ancsa-Molnár Beáta, Hámoriné Hársch Ildikó, Hátori Péter)

A *Rajt!* sorozat kivitelében színes, a sokszínűség pedig a gyakorlattípusok terén is tetten érhető. A munkafüzet első nagy fejezete figyelemfelkeltő és csoportépítő játékokat tartalmaz, a második nagy egység a csoportmunkába és a vázlatkészítésbe vezeti be a diákokat, ezek között nem egy történelmi témájú gyakorlatsorral találkozunk (pl. *Bibliai történetek*, *Egy kis számtörténelem* stb.). A harmadik, legterjedelmesebb rész tartalmazza a tematikus projekteket. A projektek közül történelmi témát dolgoznak fel ötödik évfolyamon az *Élet az őskorban*, a *Magyar kultúra*, a *Más népek kultúrája* (Japán, Görögország, busmanok, India) és a *Népünk eredete*; hatodik évfolyamon az *Egy hasznos találmány*, *az óra* és *A füstjeltől a mobiltelefonig*, *avagy a hírközlés története* című projektek.

Kenyő Ildikó: A Nemzeti Tankönyvkiadó új általános iskolai történelemtankönyvei és történelmi témákat feldolgozó egyéb kiadványai

Görögország

Európa déli részén, a Balkán-félszigeten található. Régi történelmi múltja visszatekintő állam. Lelőhelyek miatt 3000 évről már ismert volt a görög civilizáció. Szigetvilága körülbelül 1100 szigetről áll. Tengerét a jón-tenger és az Egei-tenger. Összes terület: 131 950 km², fővárosa Athén.

Színház

A civilizáció fejlődése során a kultúrából, egyházi függetlenítő és népcsoportok a vallási élethez kapcsolódó szertartásokat, népszokásokat alakították ki, így a görögök is. Ezzel a szertartásokból született meg a színház alapja.

A hagyományos ókori görög színház épületszerkezete a görögországi típusokhoz formálta. Ma ismert formájuk az időszámításunk előtt VI. és IV. század között alakult ki. A színházépületek úgy tervezték, hogy a táj szépségét kihasználva, a hozzá a környezet látványos, élő díszlet adon. Alapvető követelmény volt a jó látásvonalakat nyújtó látvány, amit minden esetben domboldakba vájva építettek.

Ókori színház

92

3. Az ember és világa

Egy hasznos találmány: az óra

1. Mikor? Mottó? Meddig?

Gyűjtsétek össze az ismereteiteket! Mit tudtok az időmérésről?

2. „Múlt-Idő”

a) Számunkra természetesen, hogy ha tudni szeretnénk, hogy mennyi az idő, akkor megmérjük egy órát. Mit gondoltok, mióta tevétek meg ezt az emberek?

b) Gondolkozz! Hogyan mérhetők elődeink az idő mérése az óra feltalálása előtt?

3. Az óra ősei

Olvasd el a szöveget, és oldd meg a hozzá kapcsolódó feladatokat!

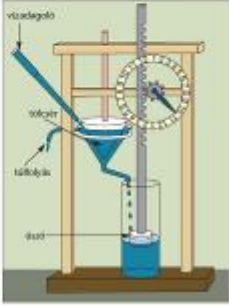
Az első óra a napóra volt. I. e. 3000 körül az ókori Egyiptomban és Kínában találták fel. Egy hosszú párnát helyeztek a földbe vertek. Ahogy a nap vándorolt az égbolton, úgy változott a párnra árnyéka is, ez mutatta az idő múlását. Ez a szerkezet persze nem mérte pontosan az időt. A párná árnyékának hossza például függött az évszaktól is. Mégis sokfelé és sokig használták.

Valódi napóránál az i. e. 10. századtól beszélhetünk. Ekkor kezdték a babilóniak számszövedékkel jelölni azt a felületet, amelyre a párná árnyéka vetődött. Ez az óra nappal már többé-kevésbé pontosan mutatta az időt, de az emberek igazán még mindig nem tudták követni az idő múlását.

Egyiptomban a babilóniai próbálkozásaikkal egy időben más úton indultak el. Felfedezték a vizot. Az időt a víz egy edényből a másikba folatásával, illetve csöpögésével mérték.

A vizot mértek az órák, a görögök és a rómaiak is. Athénban és Rómában a törvényhozás során is a napjegyzékeken a számszövedék

használt mértek ilyen módon. A számszövedék beszélték, amíg a víz egy bizonyos vonalig lecsöpögött az edényből. Ekkor a számszövedék el

45

2. melléklet: Más népek kultúrája – Görögország (Rajt! 5. munkafüzet) és
7. melléklet: Egy hasznos találmány, az óra című, történelmi témát feldolgozó fejezetek (Rajt! 6. munkafüzet)

Iránytű 5. és Iránytű 6. Kompetenciafejlesztő feladatok

(Kovács Zs. Katalin, Péterffy Balázs, Pukli István)

Az *Iránytű* feladatgyűjtemények szerzői a 37 tanítási hét mindegyikére egy-egy témanapot, fejezetet javasolnak. Ideális esetben a fejezetek anyaga 6 tanítási órában elvégezhető. A témanapokat a szerzők úgy válogatták össze, hogy azok kapcsolódjanak az ötödik, illetve a hatodik évfolyam szaktárgyi ismereteihez, hiszen a kompetencia egyik összetevője az ismeret. Minden fejezet rövid, diagnosztikus méréssel kezdődik; a méréseket követő feladatok három kulcskompetencia, az anyanyelvi, a matematikai-logikai és a szociális kompetencia köré épülnek. Mindamelllett, hogy szinte valamennyi témanap tartalmaz történelmi vonatkozású feladatot, a fejezetek között több kifejezetten egy-egy történelmi témára épül mind az ötödik, mind a hatodik évfolyamon. Ezek például: *A barlangrajzoktól az internetig, Mesterségek egykor és most, Őseink élete és szokásai, Mondák, Kalandozások,*

Kenyő Ildikó: A Nemzeti Tankönyvkiadó új általános iskolai történelemtankönyvei és történelmi témákat feldolgozó egyéb kiadványai

Szent István napja, Az Árpád-házi királyok, A román kor Magyarországon, A gótika, Mátyás reneszánsz udvara, A nagy földrajzi felfedezések, Reneszánsz és reformáció Magyarországon, A Rákóczi-szabadságharc, Az 1848–1849-es forradalom és szabadságharc emléknapja, Az aradi vértanúk emléknapja, Az 1956-os forradalom és szabadságharc emléknapja.

rézpénzt kongónak, az ezüstöt pengőnek nevezték. Egy talpas kuruc havi zsoldja 8, egy lovasé 12 libertás volt, valamint élelmezés a táborozás idején.

(A www.lexikon.katolikus.hu alapján)

2. Szerintetek mit jelképez a libertáson található címer és felirat? (Pro libertate jelentése: A szabadságért.) Mi a különlegessége a címernek mai szemmel?
3. A IV/2. feladat képen szereplő kuruc vitéznek mekkora lenne az éves zsoldja?
4. 400 talpas és 120 lovas veszi fel a zsoldot. Mekkora összegnek kell egyszerre a pénzes ládában lenni, hogy a szállásmester ki tudja őket fizetni?
5. 80 000 poltura, 24 000 libertás és 10 000 tallér érkezik Béri Balogh Ádám kuruc brigádéros seregéhez. Ez az összeg hány talpas havi zsoldjára elegendő?
6. Mekkora összeget jelent tallérban, libertásban és polturában ezer lovas éves zsoldja?

VII. Hadjáratok a térképen (Lásd a www.ntk.hu oldalon!)

VIII. Mozgás!

IX. Az ónodi országgyűlés

1. Olvassátok el az alábbi szöveget, majd oldjátok meg a feladatokat!

1707-re csaknem az egész ország a kurucok kezén volt. Áprilisban a marosvásárhelyi országgyűlés Rákóczi erdélyi fejedelmévé választotta. A belső kérdések megvitására út össze májusban Onodon az országgyűlés (június 24. – június 22.). Itt íktatták törvénybe az általános adózást. A legnagyobb horderejű döntés azonban a Habsburg-ház trónfosztása volt. Ezzel egyidejűleg Magyarország trónját üresnek nyilvánították.

Az országgyűlés legfontosabb törvényei a következők voltak:

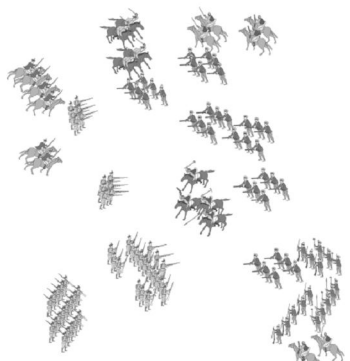
1. Turóc vármegyének mint a szövetség megszentőjének zászlaját elítélte, pecsétjét a vármegye elleni vizsgálat végeig bevonta.
2. A Habsburg-házat megfosztotta a magyar trónról.
3. Megerosította az erdélyi fejedelemséget és a fejedelemség rendjével való szövetséget.
4. Magyarország igazgatását a fejedelmre és a Szenátusra (belpolitikai kérdésekben ez a 25 tagú testület döntött) bízta.
5. A királyválasztást elhalasztotta.
6. Kétfélmillió forint adót vetett ki, amelyből a nemesség is részt vállalt.
7. A rézpénz (poltura) értékét 60%-kal lecsökkentette.
- 8–9. Rézpénzzel lehetett adósságot fizetni és zálogot kiváltani.
10. Törvényerőre emelte a hadi törvénykönyvet.
11. A hadban megrokkantakat vagy az elesettek családjait az elkobzott birtokokból támogatták.

(A www.lexikon.katolikus.hu alapján)

2. Mennyit ért az országgyűlés után a 20 polturás, és mennyit a 10 polturás rézpénz?
3. Magyarország XVIII. század eleji népességét 2,5 és 4 millió fő közé teszik a kutatók. Ha 4 millió fővel számolunk, és mindenki ugyanannyit fizet, akkor hány forint adó jutott egy főre?

149

d) Egészítsétek ki az alábbi csatáképet a szöveg alapján úgy, hogy egyértelműen eldönthető legyen, melyik a kuruc sereg!

5. Lásd a www.ntk.hu oldalon!

V. Mozgás!

VI. Libertás

1. Olvassátok el az alábbi szöveget, majd oldjátok meg a feladatokat!

1704. április 22-én II. Rákóczi Ferenc leiratban tudatta a vármegyékkel és a városokkal, hogy az ezüstpénz hiánya miatt váltópénzzel rézpénzt bocsát ki, amelyhez a törvényhatóságok hozzájárultak. Nehogy súlya miatt használhatatlan legyen, értéke szerint kettőt veretett: a polturát és a libertást. A pénz egyik oldalán a koronás címer, másikon a PRO LIBERTATE felirat látható. 10 poltura ért 1 libertást, 8 libertás ért 1 tallért. A labanc újszövetség Erdélyben azt terjesztette, hogy azért vertek rézpénzt, mert Rákóczi és Bercsényi maguknak gyűjtik az aranyat. I. Lipót király (1657–1705) X. 17-i rendeletben tiltotta meg a libertás elfogadását, forgalmazását. 1705-ben a lévai tanácskozáson Széchenyi Pál érsek a

148

8. melléklet: Válogatás A Rákóczi-szabadságharc témanap munkafüzeti feladataiból

Jobb lesznek történelemből!

(Pál Ferenc Lehel)

A *Jobb lesznek!* sorozat felöleli a társadalom- és természettudományok fontos és a legtöbb gyakorlást igénylő tantárgyait, így ötödiktől nyolcadik évfolyamig a történelmet is. A történelmi munkafüzet differenciáló feladatai a kompetenciaalapú és a nem szakrendszerű oktatásban is eredményesen használhatók. Minden diák a képességének és a tudásának megfelelő szintű feladatokat oldhatja meg. Az egyszerűbb gyakorlatok megoldása rávezeti a tanulókat a nehezebb kérdések

